

Skupinové pohřebiště únětické kultury v Lovosicích

Vojtěch Šourek

489203

Přínosem výchozího článku (Půlpán a kol. 2021) oproti starší literatuře je snaha o zacelení propasti z období odborného nezájmu o region, především se zaměřením na dobu bronzovou (DB). Zároveň dokazuje, že i malý výzkum je velice důležitý pro další vědecké práce. Prezentuje nový soubor, snaží se o větší propojení s přírodními vědami, a zároveň odhalit možné napojení oblasti na obchod v rámci starší DB.

Obec leží přímo na břehu řeky Labe. Hlavní zájem o studium severozápadních (SZ) Čech byl v 60. letech. Množství archeologických výzkumů přineslo i mnoho artefaktů. Právě nálezy z oblasti Litoměřicka (oblasti Lovosic a dolního Poohří) se stávají jedním ze tří dodnes používaných pilířů pro studium starší DB v této oblasti. Hlavně pro jejich typo-chronologické informace. V 60. letech byl také určen charakteristický rys pohřebního rytu. Skupinová pohřebiště, která jsou charakterizována jako izolované lokality s pravidelným uspořádáním hrobů a společný výskyt se soudobými sídlišti. Další pokrok v poznání regionální struktury pohřebišť v SZ Čechách nastal až od 80. let do počátku nového tisíciletí, a to především díky zpracovávání muzeálních fondů, či díky záchranným archeologickým výzkumům (ZAV).

Lokalita se nachází v geologicky velice zajímavém celku. Jednak je zde meandrující řeka Labe, která tudy teče až do České brány a vytváří pomyslnou páteř krajiny. Na jihu se rozkládá rovinatá krajina, jejíž nejmenší územní částí je Terežínská pánev. Na sever se nachází kopcovitá krajina Českého Středohoří. Půda je tvořena černozemí. Krajinnou dominantou je vyhaslá sopka Lovoš (570 m n. m.) nad samotnou obcí. Samotné pohřebiště se nachází ve výšce 155 m n. m.

Výzkum únětického pohřebišť v Lovosicích je dalším ze série ZAV v oblasti. Pod hlavičkou Ústavu archeologické a památkové péče severozápadních Čech (ÚAPPSZČ) bylo ve druhé fázi odkryvu odhaleno 15 sídlištních objektů a pohřebiště. Pohřebiště je tvořeno dvaceti čtyřmi hroby, jejichž uložení je popsáno dále a dvaceti osmi pohřby. Jeden z hrobů nemohl být zkoumán plošně, a tak byl prozkoumán pouze profilově (H29). Zbylé hroby byly zkoumány plošně. Jak je patrné na schématu stratigrafického uložení, tak nám vychází dvojice horizontálně stratigraficky uložených hrobů a dvojice hrobů uložených vertikálně. K dataci se použila jak typologie nálezů, tak především radiokarbonová datace osteologického materiálu, hlavně antropologického charakteru. Autoři pracují s termínem sídlištních komor. Jedná se o oblasti, které zahrnují více archeologických komponent: pohřebiště, sídliště, ale také archeologicky blíže neurčitelné kontexty. Sídlištní komory mají různý počet doložených komponent, některé mohou i chybět. Komory jsou i rozdílně rozsáhlé. Jen v okolí Lovosic máme šest sídlištních komor, z toho pět na levém břehu řeky Labe a jednu na pravém břehu. Pro naše téma skupinového pohřebiště je nejdůležitější komora D na levém břehu řeky Labe. Plánová a kresebná dokumentace zachycuje mimo jiné i postup při odkrývání jednotlivých hrobů, můžeme zde vyčíst, jak hroby vypadaly a vystupovaly ze stratigrafických vrstev v průběhu výzkumu. Plánově je zachycená i celá zkoumaná oblast. Při výzkumu přirozeně byla zjišťována data ohledně jednotlivých hrobů, jako je datace, pohlaví pohřbeného, rozměry hrobů, typ obložení, počet artefaktů. Na základě podrobnějšího zkoumání bylo zjištěno, že u většiny hrobů nemůžeme antropologicky určit pohlaví, komě pár výjimek. Byly ovšem zjištěny velmi vysoké

počty traumatických zranění či degenerativních změn na kostrách. Provedená radiokarbonová datace určila přesné období, v rámci možností, využívání tohoto pohřebiště. Hlavní období využívání pohřebiště je mezi lety 2000 – 1850 př. n. l. Z nálezového hlediska jsou nejzajímavější jantarové korálky, bronzové jehlice a další předměty z bronzu.

Vybral jsem i dva příklady hrobů. Prvním z nich je H10/14 A+B. Dvojice pohřbů umístěna nad sebou; svrchní pohřeb (H 10A); spodní pohřeb (H 10B). Nacházely se v jižní části pohřebiště; prozkoumány byly celé. Na povrchu 10A velká koncentrace čedičových balvanů konstrukce. K nálezům patří: 3 nezdobené keramické zlomky, mušle a zvířecí kosti a zuby. Hrob 10A je výrazně mladší než 10B i na základě přírodovědeckých metod. Hrob 10B je obložen plochými znělcovými deskami, které jsou skloněny ve specifickém úhlu, díky kterému vzniká vanový efekt hrobu. Kromě, znělcových desek se v konstrukci objevují i čedičové balvany, které pravděpodobně souvisí s předchozím hrobem a jeho konstrukcí. Jedná se o pohřeb muže 40-55 let. Bez nálezů. Druhá dvojice hrobů je H20/14 A+B. Téměř čtvercová hrobová jáma se silně zaoblenými rohy o rozměrech 220 x 190 cm orientovaná podél delší osy ve směru SZ–JV. Konstrukce byla tvořena čediči uspořádanými po obvodu a pod oběma pohřbenými jedinci. V 20A byl pohřben nedospělý jedinec 17-20 let neurčitého pohlaví. Jehlice a keramika. V 20B pohřben muž 45 – 55 let. Bez nálezů. Oba pohřby byly datovány do klasického stupně únětické kultury (Půlpán a kol. 2021).

Autoři článku se rovněž zabývali otázkou napojení lokality na tehdejší obchodní síť, ať už místního charakteru, tak i dálkového charakteru. Teorie, se kterou přicházejí, je postavena na starších výzkumech či nálezech v oblasti. Základními kameny, na kterých je tato teorie postavená, jsou luxusní materiály a artefakty, jedná se o zlato, jantar, či v DB luxusní silicidové dýky původem ze Skandinávie. Závěrem teorie je, že zkoumaná oblast mohla být napojena na dálkový trh starší DB, otázka lokálního trhu je ještě otázkou, ale i tato složka mohla být přítomna, pouze se bude velice špatně prokazovat. Jako hlavní argumenty jsou uváděny: přítomnost velkých splavných řek a velice hustá síť luxusních nálezů v okolí. Ovšem pro celkové potvrzení teorie je nutné do budoucna probádat další nálezy z regionu.

Půlpán, M. - Petrišćáková, K. - Hlavová, J. K. - Půlpánová-Reszczyńska, A. - Pavúk, P. - Trojánková, O. - Světlík, I. - Kunderát, P. 2021: Skupinové pohřebiště únětické kultury z Lovosic (okr. Litoměřice). K funerálním areálům starší doby bronzové v severozápadních Čechách. Památky archeologické 112, 101-196.

Ernée, M. 2000: Hroby únětické kultury z Prahy 9 - Miškovice. (Příspěvek k diskusi o smysluplnosti zkoumání „dalších“ únětických hrobů). In: Čech, P. – Dobeš, M. /eds./: Sborník Miroslavu Buchvaldkovi. Most: Ústav archeologické památkové péče SZ Čech, 71–76.

Beneš, J. 1999: Starobronzové pohřebiště s objekty zvláštního charakteru z Hrdlovky, severozápadní Čechy. In: Čech, P. /ed./: Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1993– 1997. Příspěvky k pravěku a rané době dějinné severozápadních Čech 5. Most: Ústav archeologické památkové péče SZ Čech v Mostě, 45–75.